

Грищенко О.П.,
кандидат економічних наук

ОСОБЛИВОСТІ ФІНАНСІВ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ І ДОБРОЧИННИХ ФОНДІВ

Громадські організації й добродійні фонди відіграють важливу роль у суспільно-політичному житті країни. Вони сприяють розвитку політичної та громадської активності, творчої ініціативи громадян, добродійної діяльності, спрямованої на подання допомоги соціально незахищеним верствам населення. Добровільні громадські формування об'єднують громадян на основі спільних інтересів, уподобань для спільної реалізації своїх прав і свобод.

Громадські організації та політичні партії у своїй власності мають майно коштів, необхідні для здійснення їх статутної діяльності. Майно і кошти можуть бути надані засновниками, учасниками, державою, підприємствами й організаціями. Об'єднання громадян мають можливість вести необхідну господарську та іншу комерційну діяльність шляхом створення господарських установ і організацій із статусом юридичної особи, виступати засновниками підприємств.

Для політичних партій чинним законодавством встановлено деякі обмеження. Так, створені ними установи й організації можуть належати тільки до засобів інформації, комерційна діяльність має бути пов'язана з продажем суспільно-політичної літератури, інших пропагандистсько-агітаційних матеріалів, виробів із власною символікою, з проведенням фестивалів, свят, виставок, лекцій та ін.

Політичним партіям, їх установам заборонено прямо або опосередковано одержувати кошти і майно від:

- іноземних держав та організацій, міжнародних організацій, іноземних громадян і осіб без громадянства;
- державних органів, державних підприємств, установ та організацій, крім випадків, передбачених законами України;
- підприємств, створених на основі мішаної форми власності, якщо участь держави або іноземного учасника в них перевищує 20%;
- нелегалізованих об'єднань громадян;
- анонімних пожертвувачів.

Доходи громадських організацій та політичних партій формуються за рахунок переважно вступних та членських внесків, надходжень від належних їм комерційних структур, від проведення платних заходів, добровільних і спонсорських пожертвувань фізичних та юридичних осіб.

Добровільні пожертвування надаються неприбутковим організаціям, доходи яких формуються тільки з добровільних пожертвувань чи з бюджетних асигнувань. Передбачається цільове використання пожертвувань лише на

проведення екологічної, оздоровчої, аматорської, культурної, освітньої, релігійної, наукової та добродійної діяльності. Тобто добровільні пожертвування надаються для власного споживання без подальшої реалізації.

Видатки громадських формувань пов'язані з необхідністю фінансування витрат на статутну діяльність та її розвиток, на оплату праці штатного апарату, адміністративно-господарські витрати, проведення культурно-масових заходів тощо.

Громадські організації й політичні партії — це некомерційні організації, і тому вони не сплачують податку на прибуток, мають пільги з деяких інших податків і зборів, держава не втручається в діяльність цих організацій, що регламентується тільки їх статутом.

Професійні спілки — найчисельніші самодіяльні громадські організації, метою діяльності яких є вираження, представлення і забезпечення захисту економічних, соціальних, трудових, духовних прав та інтересів своїх членів. Професійні спілки засновані на добровільних засадах, без обмеження через національність, стать, партійність та релігійні переконання представників окремих професій.

Профспілкові організації, їх виборні органи мають право зберігати вільні кошти у банках, видавати кредити самостійним чи спільним підприємствам, їх об'єднанням для виробництва товарів народного споживання і розширення послуг, розвитку соціальної бази.

Для матеріального забезпечення своєї статутної діяльності профспілка може мати власність у вигляді будинків, готелів, споруд, обладнання, добродійних фондів та іншого майна. Управляють коштами і майном профспілки виборні органи, які регулярно звітують перед членами профспілки.

Кошти, що надходять первинним профспілковим організаціям від членських внесків та з інших джерел, витрачаються згідно з кошторисом. Головними напрямками використання коштів профспілок є:

- культурно-виховна робота (культурно-виховні заходи, робота з дітьми, часткова оплата путівок у санаторії та будинки відпочинку, підготовка і навчання профактиву);
- фізична культура і спорт (навчально-спортивна робота, масові спортивні заходи, придбання спортінвентарю);
- матеріальна допомога членам профспілок (матеріальна і юридична допомога, фонд соціальної допомоги працівникам, що виходять на пенсію);
- адміністративно-господарські й організаційні витрати (оплата праці управлінського персоналу, відрядження, канцелярські, господарські, представницькі видатки, проведення конференцій, з'їздів, пленумів тощо);
- преміювання профактиву.

У складних умовах економічного розвитку особливого значення набуває добродійна безкорислива діяльність. Головне спрямування добродійної діяльності — матеріальна й фінансова допомога, а також різні послуги особам, які потребують соціальної допомоги та захисту: інвалідам, дітям, пенсіоне-

рам, багатодітним і малозабезпеченим сім'ям тощо. Добродійна діяльність здійснюється у таких напрямках:

- поліпшення матеріального становища і соціальна реабілітація малозабезпечених осіб, що потребують опіки, подання допомоги особам, які через свої розумові здібності обмежені в реалізації своїх прав і законних інтересів;
- подання допомоги потерпілим від стихійного лиха, конфліктів, жертвам репресій;
- підтримка розвитку охорони здоров'я, соціального захисту, освіти, науки, культури;
- захист і охорона навколишнього природного середовища та тваринного світу;
- захист і охорона історичних та культурних цінностей.

Однією з форм реалізації добродійної діяльності є створення добродійних фондів. Залежно від статусу діяльності вони поділяються на всеукраїнські та місцеві. Добре відомі в Україні добродійні фонди "Україна—дітям", "Сімейне коло", "Житло військовим", "Відродження", "Ковчег", "Інтелект", Український громадський добродійний фонд сприяння розвитку олімпійського руху в Україні та інші.

Кожен добродійний фонд виступає як юридична особа, має свій бухгалтерський баланс, рахунки в установах банку в національній та іноземній валюті, свої печатки, штампи і необхідні реквізити. Держава не втручається в діяльність добродійних фондів, але може сприяти її здійсненню, особливо коли вона спрямована на розв'язання проблем загальнонаціонального або регіонального значення. Фонди не відповідають за зобов'язаннями держави, а держава не відповідає за зобов'язаннями добродійних фондів, крім тих випадків, коли така відповідальність передбачена нормативними документами, що регламентують діяльність фондів.

Добродійні фонди можуть мати у власності кошти, в т.ч. в іноземній валюті, рухоме і нерухоме майно, майнові права, необхідні для здійснення статутної діяльності. За свої фінансові зобов'язання фонди відповідають усім своїм майном. Одночасно фонди не відповідають за зобов'язання своїх членів, створених суб'єктів підприємництва та пожертвувачів. У свою чергу, члени фондів не відповідають за зобов'язання фонду. Внески пожертвувачів до добродійного фонду можуть бути в будь-якій формі (кошти, майно або майнові права), вони, як правило, не повертаються.

Фінанси добродійних фондів мають особливості організації, які обумовлені відсутністю державного втручання, подання допомоги і податкових пільг, переважання добровільних пожертвувань і спонсорських внесків у джерелах формування коштів фондів.

Доходи добродійних фондів можуть формуватися за рахунок:

- внесків членів фондів;
- добродійних внесків і пожертвувань фізичних та юридичних осіб;

— коштів, що передаються на договірних засадах фізичними та юридичними особами для фінансування конкретних програм, що відповідають за данням фонду;

— кредитів та інших позик;

— доходів від діяльності фондів;

— частини доходів від діяльності створених добродійними фондами суб'єктів підприємництва в межах, передбачених їх установчими документами — інших надходжень, не заборонених законодавством України.

У 1996 р. створено національний фонд соціального захисту матерів і дітей "Україна—дітям". Мета фонду — поліпшення соціального захисту інтересів дітей, матерів та сім'ї, забезпечення гармонійного розвитку підростаючого покоління, підвищення ефективності заходів, передбачених національними програмами з питань материнства і дитинства, та залучення для цього недержавних джерел фінансування. Кошти фонду формуються за рахунок добродійних пожертвувань і добровільних внесків фізичних і юридичних осіб, а також інших надходжень, одержаних на підставах, не заборонених законодавством.

Діяльність фонду "Україна—дітям" сприятиме реалізації в Україні Конвенції ООН про права дитини, зокрема її положень, що стосуються охорони здоров'я дітей, подання повноцінної медичної допомоги. Особлива увага приділятиметься дітям, які перебувають у тяжких умовах (сироти, інвалідиті, що постраждали від аварії на ЧАЕС).

Метою діяльності добродійного фонду "Сімейне коло" є розроблення програм, спрямованих на подання допомоги сім'ям у виконанні ними своїх функцій. Головна увага приділяється сім'ям, де немає одного з батьків, багатодітним сім'ям, дітям-сиротам, яких виховують опікуни. Через фонд, а також інші добродійні організації подається допомога сім'ям на оздоровлення дітей в екологічно чистих зонах та лікування в санаторіях.

Утворення добродійного фонду "Намісто Славутича" є наслідком активізації туристичної діяльності та посилення уваги держави до фінансування, збереження й раціонального використання історико-культурної та природної спадщини, поліпшення дозвілля й відпочинку наших співвітчизників і гостей України. Ще у 1984 р. було створено систему туристично-екскурсійних маршрутів "Намісто Славутича", яка проходила через кілька областей України й м. Київ і передбачала ознайомлення з пам'ятками давньоруської культури, культури часів козаччини, подіями Другої світової війни.

Матеріальна база туризму в цьому районі охоплює 60 закладів: готелів, мотелів, туристичних комплексів, кемпінгів, підприємств харчування тощо. Проте використовуються вони не на повну силу. Крім того, в останні роки через нестачу коштів стан цих закладів значно погіршився. За розрахунками фахівців, відродження системи туристично-екскурсійних маршрутів може принести державі значні кошти, але ця робота потребує великих капіталовкладень. І тому завданням добродійного фонду "Намісто Славутича" є акумуляція коштів для реконструкції матеріальної бази туристичної галузі та

об'єктів історико-культурної спадщини в системі туристичних маршрутів по Україні, що сприятиме розвитку внутрішнього й міжнародного туризму, збереженню спадщини українського народу.

Історичні й архітектурні пам'ятки — складова частина нашої культури, їх відродженню і збереженню сприятиме створений у 1996 р. Всеукраїнський фонд відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені О. Гончара. Завданням фонду є:

- сприяння діяльності з відтворення комплексу Михайлівського Золотоверхого монастиря, Успенського собору Києво-Печерської лаври та інших видатних пам'яток;

- підтримка проектів щодо відтворення, вивчення, забезпечення охорони і належного використання об'єктів історико-архітектурної спадщини України;

- сприяння поверненню в Україну цінностей, пов'язаних з її історико-культурною спадщиною;

- проведення виховної та роз'яснювальної роботи з проблем відтворення історичних пам'яток;

- акумуляція коштів, необхідних для виконання покладених на фонд завдань.

Діяльність Всеукраїнського фонду відтворення видатних пам'яток історико-архітектурної спадщини імені О. Гончара передбачає збір добровільних внесків і пожертвувань фізичних та юридичних осіб України й іноземних держав; фінансування проектів і наукових досліджень, спрямованих на відтворення пам'яток історико-архітектурної спадщини; проведення добровільних заходів; заснування і присудження премій за видатну діяльність у сфері відтворення перелічених пам'яток; співпрацю з іншими добровільними фондами й міжнародними організаціями; створення підприємств і організацій, діяльність яких сприятиме виконанню мети, поставленої перед добровільним фондом.

Яскравим прикладом добровільності є створений у жовтні 1996 р. в Тернопільській області фонд для фінансової підтримки малозабезпечених громадян. На рахунок цього фонду надійшло близько 50 тис. грн. Головними спонсорами виступили комерційні структури, спиртозаводи. Кошти добровільного фонду спрямовувалися на виплати допомог старим, самотнім і малозабезпеченим громадянам, інвалідам, сім'ям із хворими дітьми, причому виплати здійснювались з урахуванням рекомендацій місцевих органів влади. Така добровільна діяльність була підтримана і продовжена районними держадміністраціями. Завод "Сатурн", м'ясокомбінат, лісгоспзаг узяли на утримання по кілька малозабезпечених сімей та громадян.

Отже, громадські організації й добровільні фонди посідають важливе місце у фінансовій системі України, й питання вдосконалення фінансового механізму діяльності цих формувань набувають особливої актуальності в умовах дефіциту централізованих фінансових ресурсів.